

Немченко І. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
Херсонський державний університет,
м. Івано-Франківськ

ВОЄННА ЛІРИКА «НАДРОССЯ» 2022-2023 РОКІВ

Російсько-українська війна, що триває з 2014 року, знайшла широке відображення в сучасній вітчизняній прозі, драматургії, мемуаристиці, публіцистиці, а особливо в поезії. І з окремих книжок професійних письменників і аматорів, і зі сторінок газет, журналів, альманахів, антологій, соціальних мереж промовляє міриадами голосів сама Україна – нескорена й непереможна. Одних лише ліричних збірок видано десятки: «Тільки не пиши мені про війну» Павла Вишебаби, «Тюремна пісня» Олени Герасим'юк, «Міст через вічність» Олександра Гошилика, «Вірші з війни» Бориса Гуменюка, «Мій маніфест» Леоніда Даценка, «Війна без приводу війни» Надії Дички, «Тут були ми» Артура Дроня, «Дніпро рятує Україну» Валерія Кулика, «Орда, або Хатят лі рускіє вайни...» Аркадія Музичука, «Так мовчав Заратустра» Сергія Пантюка, «Грань» Володимира Патоли, «Навиліт. Рими калібру 5.45» Сергія Скальда (Баламутовського), «Молитва» Дзвінки Торохтушко (Любові Нижник-Буряк), «Як вигинається воєнне коло» Ярини Черногуз, «Абрикоси Донбасу» Любові Якимчук та ін. А сайт «Поезія вільних» (проект Міністерства культури та інформаційної політики України) репрезентує понад 30 тисяч текстів. Не лишається осторонь цього загальнонаціонального процесу й газета «Надросся», що виходить у стародавньому українському місті Корсуні-Шевченківському на Черкащині, яке засноване ще Ярославом Мудрим близько тисячі років тому.

Метою нашого дослідження є огляд поезій воєнної тематики на сторінках цього видання, вміщених протягом 2022-2023 років.

Газета «Надросся» є досить популярною в регіоні, про неї йдеться в авторитетній «Літературній енциклопедії Черкащини» [1, с.59]. Корсунське видання пропонує ліричні публікації на традиційній «Літературній сторінці», в рубриках «Поетичне джерело», «Поетичним пером», «Творчість наших читачів» тощо. Хоча на численних цвинтарях України все рясніше тріпочуть синьо-жовті прапори над могилами героїв, що поповнюють лави небесного легіону, але народ лишається незрушним у своєму прагненні до перемоги над знавіснілими ворогами. А перед загиблими воїнами світла схиляються у шані й подяці за подвижництво цілі міста, вся країна. Це характерний мотив поетичних публікацій у «Надроссі».

У вірші-поменнику Діани Гондюк «Тебе немає», присвяченому світлій пам'яті загиблого на війні чоловіка Сергія, бринить безмежний розпач від непоправної втрати («нестерпний біль принесла нам війна», «дивлюсь у небо й бачу небуття», «все навкруги для мене чорне»), а водночас утверджується незрима присутність героя в бутті живих. Наскрізна анафорична констатація по всіх строфах твору («Вже місяць, як тебе немає») тільки загострює цей ефект постійного оприявлення: «Ти мене в снах оберігаєш. / Мій янголе, кохаю невимовно!» [2]. Подібний біль і щем пронизує й вірш Марії Марочканич «В пам'ять про брата»: «...Подумки пишу тобі листи. / Я вірю – будеш з нами поряд, / І кожен, хто поліг у цій війні. / У вас є сила неземного дійства, / Тому здолаєм зло в пекельному вогні» [3]. Перегукуючись із немеркнучими рядками «Балади про мальви» Богдана Гури, що отримала музичні крила завдяки Володимирові Івасюкові, поетеса бачить присутність героя в ньччиних квітках: «Ти знаєш, рідний, в мами так багато квітів. / Мені здається, в них твоя душа» [3].

Анна Савранська в своєму поетичному репортажі «В тилу» просто й щемливо проводить думку про нерозривну єдність і взаємну підтримку українців, про всенародну допомогу фронтовикам: «У небі – слід ворожої ракети. / Хтось плаче, хтось кляне, стискає кулаки... / Жінки плетуть сітки,

пакують сало, / Смачні тушонки закривають день у день – / Бійцям підмога й людям постраждалим; / Печуть смаколики, вигадують пісень...» [2]. Колективний образ оборонців України постає в ореолі сакральності й щирого захоплення їх високою місією: «Молитви всі – за воїнів, за силу, / За їхню міць і мудрість, славу і красу. / Над нами їхні розпростерті крила – / Вони до миру й перемоги понесуть» [2]. Поезія Анни Савранської «Скільки мов пам'ятаєш нині?» варіює мотив рідної мови як оберега нації від загибелі. Це теж могутня зброя в світі, де лжа московська охоплює цілі континенти: «Рідна мова в моєму мозку, / Зрозумієш мою єдину, / Нескориму: мій ворог – Moscow. / Чуєш, в серці моїм – Україна» [3].

У вірші Наталії Бруско «Слово України» через монолог рідної землі підкреслюється стійкість і невмирущість нашої нації: «Мене не зламати, я духом Могуча, / Я Вільна, я Сильна, я сповнена Злості» [2]. А на адресу огидного агресора линуть зневажливі побажання та лихі передбачення: «Ти будеш палати, о, ворог москальський, / Як в ніч новорічну той вогник бенгальський. / Корабль – до пекла, ти це заслужив – / Щоб ворог Вкраїни на світі не жив!» [2]. Подібний пафос характерний і для послання Наталії Жарко «Ізгинь, Московіє!», зітканого з віршованих проклять: «Будь проклята, Московіє-ордо, / із виродками ницими!», «Московіє, триклята ти завжди / за кров і смерть, що сієш в Україні», «Московіє, ізгинь з моїх очей!» [2].

Поезія «Маріуполь» Маргарити Ярошенко написана від імені поруйнованого, але нескореного міста-героя: «Я воїн світла, мужности, відваги, / Я камінь, а можливо, сталь», «Я буду вільний, спустяться клейноди, / а ви, кати, пишіть свій заповіт» [2]. Аплікація з сучасного маршу Збройних Сил України, що через рядки співця стрілецької слави Олеся Бабія єднає сьогодення з пафосом визвольної боротьби минулого ХХ століття, додає віри й переконаності в звитязі українців уже теперішнього ХХІ століття: «Бо плач не дав нікому ще свободи, / А хто борець – той здобуває світ» [2]. Чудово, що такі крилаті пісенні рядки, за виконання яких у радянські часи українці потрапляли

на Соловки чи Колиму, тепер увіходять у свідомість міриадів наших співвітчизників як формула гідного життя та вільного від «московської блекоти» мислення.

Ярина Яр у вірші «Верніться живими!» з захопленням та любов'ю звертається до захисників України, які водночас боронять і цивілізаційний вибір планети перед дикою агресивністю Московії як патологічної убивці та грабіжниці: «Ви ангели Миру! Ви воїни Миру! / Ви міцно, уміло тримаєте зброю – / Від зла і брехні світ закрили собою» [3]. Від імені всієї нації лине молитва поетеси: «Як рідна, за кожного з вас я молюся. / В священнім бою щоб сини уцілили, / Дай, Господи, сили! Дай, Господи, сили!» [3]. Поезія цієї ж авторки «Поборемо зло!» констатує споконвічний паразитизм росіян, що з давніх давен звикли жити за рахунок інших народів, особливо ж українців: «Історія зна: московити неситі / Вкраїною марять найдужче у світі» [3]. У творі пародіюється один із примітивних телефонних діалогів окупанта зі своєю дружиною (а таких перемовин у соцмережах ціле море), де зайда передає свій шок від заможності та європейськості сучасних селян-українців і дуже жалкує не за вбитими ним безневинними людьми, а за тим, що не може вмістити до танка все в них награване. Підкреслюється моральна безодня між нелюдьми-завойовниками з московською недосвідомістю та українцями, сповненими розуміння своєї місії: «Це зло абсолютне в нас нині присутнє. / У наших руках доля світу – майбутнє. / Ми правдою всі живемо і любов'ю, / Тож наша незламність сильніша за зброю!» [3].

Галина Кулик виступила з віршем пісенного типу «А українці сіють квіти...», в якому підкреслює миролюбну вдачу нашого народу та віру в перемогу. Твір містить характерні поетичні формули, що засвідчують риси української ментальності: «А українці сіють квіти, / Щоби було чому радіти», «А українці сіють жито, / Бо дуже хочуть в мирі жити» [4]. Попри лихоліття, як підмічає авторка, співвітчизники залишаються оптимістами, переконаними в

собі й своїй нації: «...Ми прокинемось в країні / Без сліз, війни і без руїни. / Здійсниться заповітна мрія – / І згине клятая росія!» [4].

У віршах Володимира Метелиці «Вірю!», «Не забувай!» звучить заклик до співвітчизників запам'ятати кожен злочин окупантів і відплатити сторицею. Автор вимальовує портрет цього удаваного «брата»: «...Тупість, дикість, бездум ув очах / зі сходу пре, несе жахи і смерті / у нашу світлу хату», «... Злодій і дикун не віда доброти, / його душа від заздрощів нікчемна, / сприймать не може, що смієшся ти / красі і сонцю, віриш дружбі й правді, / живеш заради щастя й майбуття. / Від того й служить смерті скрізь і завжди, / убити й зруйнувать – мета його життя» [2]. Натомість у віршах «Вірність», «Він мріяв про небо» автор звеличує український світ, заснований на зовсім інших цінностях. Герой останнього з творів – курсунець Сергій Білоущенко, який «ріс, як хлопці його віку: / грав у футбол, купавсь в Росі, / навчався бути чоловіком, / аби долать негоди всі». Та мрії юнака зруйнувала війна, і він пішов на фронт і загинув, щоб збулися мрії інших: «Він так хотів злетіти в небо. / Злетів... Й навік лишився там». Безмежний біль пронизує серця матерів, що проводжають своїх синів на війну, а водночас розуміння їх високого призначення, обов'язку перед рідним краєм. У вірші Інни Довгополої «Подяка матерям» цей мотив сповнений особливого щему: «Велика героїня-мати, / Що виростила українського солдата».

Відгуки на тему сучасної війни звучать і в поезіях Василя Бур'яна («Разом переможемо!», «Роздуми на алеї героїв»), Інни Довгополої («Ось і травень прийшов...», «Сьогодні знову випав білий сніг...»), Вікторії Єлисеєвої («Сирени виють як несамовито...», «Ви чуєте? Пташка весняна співає!», «Нам їх не шкода»), Лариси Іванової («Коли закінчиться війна», «Зима в війну сповита...»), Наталії Карпович («Все співала над синочком мати пісню колискову...»), Лідії Уменко («А на сході не тихо – лихо...», «Не завжди так буде...») та ін. І всі ці твори єднає мотив незламності й віри в перемогу, як-от у вірші Ярини Яр: «Уся Україна – як сестри, як браття, / Тож звідси в нас сила і

звідси завзяття» [3]. Або в коломийці Лідії Уменко «Не завжди так буде...»: «Пошле Господь Перемогу – / Уже посилає, / Та із попелу і болю / Народ підіймає» [2].

І в поезіях кожного з авторів відчутне співпереживання за долю України та кожного її куточка, що зазнав плундрування та нищення, віра в їх відродження. Так, у вірші «Україна жива!» Антоніни Задорожної звучить уболівання за Крим, Донецьк і Луганськ як невід'ємні часточки української землі, а в поезії Вікторії Єлисеєвої «А перший поверх... потонув...» – мова йде про таврійський південь, зворохоблений руйнацією Каховської ГЕС: «Земля знов стане розквітати, / Знов буде ловкою! / І прийде Божа благодать / В Херсон з Каховкою!». Але для здійснення цих мрій ще треба приборкати знівсненого московського агресора. У віршах звучить мотив поступового усвідомлення цивілізованим світом величезної загрози, що йде від російської імперії. Як відзначає Ярина Яр у поезії «Суть зла»: «Якби це зло ковтнула раптом Лета – / Зітхнула б із полегшенням планета!».

Воєнна лірика «Надросся» – це посильний внесок у загальну справу. Кожен поетичний виступ – свідчення згуртованості й злютованості українського народу в прагненні до перемоги над московською нечистю. Кожен текст перейнятий ідеєю: «Слава нації! Смерть ворогам!».

Література:

1. Літературна енциклопедія Черкащини /автор-укладач Володимир Поліщук. Т.2: Л-Р. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2021. 428 с.
2. Літературна сторінка. *Надросся*. 2022. 12 травня. С.6.
3. Літературна сторінка. *Надросся*. 2022. 8 грудня. С.4.
4. Поетичне джерело. *Надросся*. 2023. 25 травня. С.5.

Немченко І.В. Воєнна лірика «Надросся» 2022-2023 років. Динаміка української літератури і фольклористики та їх викладання у вищій школі: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю від дня народження доктора філологічних наук, професора кафедри української літератури Володимира Погребенника (Київ, 21 березня 2024 року). Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С.66-70.